

yemek pişirirken yağı, salçayı, soğanı, eti, sebze, suyu aynı anda tencereye doldurmaz; birinci adımda yağı ve salçayı hafifçe kızartır, ikinci adımda soğanı ve eti ilave ederek pişirmeye devam eder ve üçüncü adımda sebze ve suyu eklersek, Basit Keynesyen Modelleri incelerken de tüketici, firma, devlet ve dış alem gibi bütün makro iktisat oyuncularını aynı anda oyuna sokmayız. Birinci adımda tüketici ve firmayı, ikinci adımda tüketici, firma ve devleti, üçüncü adımda da tüketici, firma, devlet ve dış alemi modellere dahil ederiz.

Basit Keynesyen Model I adını verdiğimiz modelde, sadece tüketiciler ve firmalar yer almaktadır. Devlet ve dış alem modele sokulmamıştır.

Basit Keynesyen Model II de, modele devlet ilave edilmiştir. Dış alem modelin dışında tutulmuştur. *Dış alemin yer almadığı Basit Keynesyen Model I ve Basit Keynesyen Model II ye Dışa Kapalı Basit Keynesyen Modeller adı verilir.*

Basit Keynesyen Model III te, bütün makro iktisat oyuncuları yer almaktadır. Bu model hem tüketicileri, hem firmaları, hem devleti hem de Dış Alemi kapsadığı için üç model arasında en gerçekçi olanıdır. *Basit Keynesyen Model III'e, dış alemi içine aldığı için Dışa Açık Basit Keynesyen Model de denir.*

Modellerin başında yer alan Keynesyen ibaresi, bu modellerin temelini atan ünlü İngiliz iktisatçısı John Maynard Keynes' in soyadına izafeten verilmiş olup, "Keynes'e ait, Keynes tarafından geliştirilmiş" anlamlarına gelmektedir. Buna göre mesela Basit Keynesyen Model I, Keynes tarafından geliştirilen Basit Model I olarak anlaşılmalıdır.

3. Keynesyen Makro İktisat Teorisi'nin Bazı Özellikleri ve Klasik Makro İktisat Teorisi İle Karşılaştırılması

Bu kitapta ele alınan bütün modeller; yani Basit Keynesyen Modeller, IS-LM Modelleri ve Toplam Talep-Toplam Arz Modeli Keynesyen Makro İktisat Teori'sine dayanmaktadır.

Keynesyen Makro İktisat Teorisi John Maynard Keynes tarafından ortaya atılmakla birlikte, Keynes'in düşüncelerine zaman içinde kendisini izleyen diğer Keynesyen iktisatçılar tarafından katkılar yapılmıştır. *Bu katkılara Neo-Klasik Sentez adı verilir.* Neo-Klasik Sentez ile birlikte Keynesyen Makro İkti-

sat, hem Keynes'in orijinal düşüncelerinin hem de Keynesyen iktisatçıların katkılarının bir bileşimi haline dönüşmüştür. Örneğin IS-LM Modeli, Neo-Klasik Sentez'in Keynesyen Makro İktisat Teorisine önemli bir katkısıdır. Bu nedenle *Neo-Klasik Sentez ile ortaya çıkarılan Keynesyen birikime Ortodoks Keynesyen Makro Teori adı verilmektedir*. Neo-Klasik Sentez'in Keynes'in görüşlerini çarpıttığını ileri süren Clower ve Leijonhufvud gibi iktisatçıların yanında, Yeni Keynesyen Makro İktisat Teorisi ve Post-Keynesyen Makro İktisat Teorisi de Ortodoks Keynesyen Makro Teori'yi eleştirmektedirler. *Bu kitapta Ortodoks Keynesyen Makro Teori esas alınmaktadır*.

Bu kitapta incelenen bütün Keynesyen modellerde *karşılaştırmalı statik analiz* yöntemi izlenmektedir. *Karşılaştırmalı statik analiz*e göre, önce ekonominin her hangi bir üretim ve gelir seviyesinde dengede olduğu kabul edilir. Sonra ortaya çıkan bir arz veya talep şokunun, yani arz veya talepteki bir artış veya azalışın mevcut dengeyi nasıl bozduğu ve bozulan dengenin yeni bir dengeye nasıl dönüştüğü incelenir. Son olarak ta eski denge seviyesi ile yeni denge seviyesi karşılaştırılarak üretim, gelir, istihdam, faiz ve fiyatlar genel seviyesi gibi makro ekonomik büyüklüklerde nasıl bir değişimin ortaya çıktığı ortaya konur. *Bu kitapta ele alınan bütün Keynesyen modellerde kısa dönemli karşılaştırmalı statik analiz esas alınmaktadır*.

Keynes, 1776-1936 döneminde geçerli olan Klasik Makro İktisat Teorisi'ne karşı çıktığı için, iki teori arasındaki temel farkların bilinmesinde yarar vardır. Keynesyen Makro İktisat Teorisi'nin bazı temel özellikleri, Klasik Makro İktisat Teorisi ile karşılaştırmalı olarak şöyle özetlenebilir.

1. Adam Smith'in öncülüğünü yaptığı Klasik Makro İktisat Teorisi *uzun döneme* dayanır ve *iktisadi büyüme* konusu üzerinde odaklanır. Klasikler, uzun dönemde üretimi ve bölüşümü belirleyen faktörlere ağırlık verirler. Keynesyen Makro İktisat teorisi kısa döneme dayanır ve kısa dönemde üretim ve istihdamı belirleyen faktörler üzerinde durur. Bu nedenle elinizdeki kitapta incelenen bütün Keynesyen modeller *kısa döneme* dayanırlar. Kısa döneme dayalı modellerin ele aldıkları konular bir yıllık bir dönem içinde yüz yüze geldiğimiz makro ekonomik sorunlardır. Örneğin ekonomide üretim ve istihdam seviyesinde bir yıl içinde ortaya çıkan değişmelerin sebeplerinin incelenmesi Keynesyen Makro İktisat Teorisinin konusudur. 10 yıllık bir dönem içinde ortaya çıkabilecek, iktisadi büyüme gibi, uzun dönemli

sorunlar Keynesyen Makro İktisat Teorisinin inceleme alanı dışındadır.

2. Klasik Makro İktisat Teorisi'ne göre, işgücü, mal ve para piyasalarında *tam rekabet şartlar* geçerli iken, Keynesyen Makro İktisat Teorisi'ne göre işgücü, mal ve para piyasalarında *eksik rekabet şartları* geçerlidir.
3. Ekonominin başlıca iki denge seviyesi bulunmaktadır. Bunlardan birincisi *tam istihdam denge seviyesi*, ikincisi de *eksik istihdam denge seviyesidir*. Tam istihdam denge seviyesinde sermaye tam kapasite ile kullanılmakta ve iş arayan herkes iş bulabilmektedir. Böylece ekonomi elde edebileceği maksimum reel üretim ve reel gelir seviyesine ulaşmaktadır. Bu nedenle tam istihdam denge seviyesi, ekonominin ideal denge seviyesidir. Buna karşılık eksik istihdam denge seviyesinde, sermaye eksik kapasite ile kullanılmakta ve iş arayan herkes iş bulamamaktadır. Ekonomide reel üretim ve reel gelir kaybı vardır. *Klasik Makro İktisat Teorisi'ne göre ekonomi kendi haline bırakıldığında, yani ekonomiye devlet müdahalesi olmadığında ekonomi kendiliğinden tam istihdam seviyesinde dengeye gelir. Bu nedenle ekonomide işsizlik ortaya çıkmaz. Ekonominin dengesi bozulsun bile, ekonomiyi süratle kendiliğinden tam istihdam denge seviyesine ulaştıran bir otomatik dengeleme mekanizması (görünmeyen el) vardır. Bu nedenle devletin ekonomiye müdahalesi gereksizdir.* Halbuki Keynesyen Makro İktisat Teorisi'ne göre, ekonomi kendi haline bırakıldığında, yani devlet müdahale etmediğinde, ekonomi kendiliğinden tam istihdam seviyesinde dengeye gelemez, eksik istihdam seviyesinde dengeye gelir ve işsizlik ortaya çıkar. Ekonomiyi kendiliğinden tam istihdam seviyesinde dengeye getirecek bir otomatik dengeleme mekanizması (görünmeyen el) yoktur. Bu nedenle devletin maliye ve para politikalarıyla ekonomiye müdahale etmesi gerekir.
4. Klasik Makro İktisat Teorisi'ne göre, fiyatlar *tam esnek*dir. Buna göre toplam talep artışı zaman fiyatlar genel seviyesi yükselir ve toplam talep azaldığı zaman fiyatlar genel seviyesi düşer. Klasik Makro İktisat Teorisi'ne göre ekonomi sürekli olarak tam istihdam seviyesinde dengede bulunduğu için, yani bütün işgücü ve sermayeyi kullandığı ve maksimum reel üretim ve gelir seviyesine ulaştığı için, toplam talep arttığında üretim miktarı artmaz sadece fiyatlar genel seviyesi

yükselir, toplam talep azaldığında üretim miktarı azalmaz sadece fiyatlar genel seviyesi düşer. Keynesyen Makro İktisat Teorisi'nde ise ekonomi eksik istihdam seviyesinde dengede iken fiyatlar *katıdır*. Yani, *ekonomi eksik istihdam seviyesinde dengede iken, toplam talep arttığında fiyatlar genel seviyesi yükselmez ve toplam talep azaldığında fiyatlar genel seviyesi düşmez*. Keynes'e göre ekonomi kural olarak eksik istihdam seviyesinde dengede bulunduğu için, bir başka ifade ile ekonomide sermaye kapasitesi ve işgücü tam kullanılmadığı, maksimum reel üretim ve gelir seviyesine ulaşamadığı için, toplam talep arttığında *fiyatlar genel seviyesi yükselmez fakat üretim miktarı artar*. Buna karşılık, toplam talep azaldığında *fiyatlar genel seviyesi düşmez fakat üretim miktarı azalır*. Ekonomi tam istihdam seviyesine ulaştığında Keynesyen Makro, İktisat Teorisi ile Klasik Makro İktisat Teorisi ile aynı görüşleri paylaşır. Buna göre ekonomi tam istihdam seviyesinde dengede iken, toplam talepte meydana gelen değişimler, üretim miktarını etkilemez fakat fiyatlar genel seviyesini değiştirir. Örneğin, toplam talep artarsa sadece fiyatlar genel seviyesi yükselir ve üretim artmaz.

5. Klasik Makro Teori *toplam arz*a dayanır. Ekonominin lokomotifi toplam arz, vagonları da toplam taleptir. Bu nedenle Klasik makro İktisat Teorisi'ne göre "Her arz kendi talebini yaratır." Bu görüşe, *Say Yasası, Mahreçler Kanunu veya Sürüm Yerleri Yasası* denir. Toplam talebin büyüklüğünü belirleyen en önemli faktör toplam arzdır. Toplam arz artarsa toplam talep artar, toplam arz azalırsa toplam talep azalır. Buna karşılık, Keynesyen Makro İktisat Teorisi, *toplam talebe* dayanır. Ekonominin lokomotif toplam talep, vagonları ise toplam arzdır. Kısa dönemde, toplam arzın büyüklüğünü belirleyen en önemli faktör toplam taleptir. Örneğin toplam talep artarsa toplam arz artar, toplam talep azalırsa toplam arz azalır. Keynesyen Makro İktisat Teorisinde "Her talep kendi arzını yaratır." ilkesi geçerlidir.
6. Klasik Makro İktisat Teorisi'nde, parasal değişkenler reel değişkenleri etkileyemez. Buna *Klasik Dikotomi* denir. Örneğin, para arzı bir parasal değişkendir. İstihdam ve üretim seviyesi de birer reel değişkendir. Klasik Dikotomi ilkesi gereğince, para arzındaki artışlar sadece fiyatlar genel seviyesini yükseltir fakat istihdam ve üretim seviyesini etkileyemez. Bu nedenle Klasik Makro İktisat Teorisi'nde *para yan-*

sızdır, yani istihdam ve üretim üzerinde etkisizdir. Bu nedenle Klasik makro İktisat Teorisi'ne göre para politikası etkisizdir. Merkez Bankaları para arzını arttırarak istihdam ve üretimi arttıramazlar, sadece fiyatlar genel seviyesinin yükselmesine, yani enflasyona yol açarlar. Buna karşılık Keynesyen Makro İktisat Teorisi'ne göre, ekonomi eksik istihdam seviyesinde dengede iken, yani ekonomide eksik kapasite kullanımı ve işsizlik varken, parasal değişkenler reel değişkenleri etkileyebilir. Örneğin, ekonomi eksik istihdam seviyesinde dengede iken para arzı arttırılırsa, toplam talep, istihdam ve üretim miktarı artar fakat fiyatlar genel seviyesi yükselmez. Bu nedenle Keynes'e göre ekonomi eksik istihdam seviyesinde dengede iken Klasik Dikotomi ilkesi geçerli değildir, para yanlıdır, yani istihdam ve üretim seviyesi üzerinde etkilidir. Keynesyen Makro İktisat Teorisi'ne göre, ekonomi eksik istihdam seviyesinde dengede iken Merkez Bankaları para arzını arttırarak, fiyatlar genel seviyesini yükseltmeden, istihdam ve üretim seviyesini arttırabilirler. Bu nedenle para politikası etkilidir. Ancak ekonomi tam istihdam seviyesine ulaştığında Keynes, Klasik Dikotomi ilkesinin geçerliliğini kabul eder. Keynesyen Makro İktisat Teorisi'ne göre de, ekonomi tam istihdam seviyesinde iken, parasal değişkenler reel değişkenleri etkileyemez, para yansızdır ve para politikası istihdam ve üretim üzerinde etkisizdir.

7. Faiz oranının belirlenmesi konusunda da iki teori arasında görüş ayrılığı bulunmaktadır. Klasik Makro İktisat Teorisi'ne göre faiz oranı, tasarruf ve yatırım seviyesi tarafından belirlenirken, Keynesyen Makro İktisat Teorisi'ne göre faiz oranı, para arzı ile para talebi tarafından belirlenir.
8. Klasik Makro İktisat Teorisi'ne göre bireyler sadece işlem (muamele) güdüsü ile para talep ederler. Buna karşılık Keynesyen Makro Teori'de bireyler, işlem güdüsü, ihtiyat güdüsü ve spekülasyon güdüsü ile para talep ederler. Bu konular yeri geldikçe daha ayrıntılı olarak ele alınacaktır.